

THE IMPACT OF ANCIENT PHILOSOPHY ON THE PERCEPTION OF WOMEN: PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS, MYTHOLOGICAL REFLECTIONS, AND SOCIETAL CONSEQUENCES

Fatma ÇİNİCİ*

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Çalışmaları Anabilim Dalı, ftmmetin32@gmail.com, Orcid: 0009-0005-6352-3102

Received Date: 19.07.2025 Revised Date: 14.08.2025 Accepted Date: 02.09.2025

Copyright © 2025 Fatma ÇİNİCİ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study analyzes the philosophical, mythological, and social dimensions of the conceptual framework regarding women in ancient philosophy, along with the effects of the perception of women shaped throughout history that persist to this day. Plato's equality-based approach, which considers integrating women into the public sphere under certain conditions, is evaluated comparatively with Aristotle's biological determinism, which defines women as inherently deficient and passive beings. Mythological figures such as Pandora and Helen are utilized to illustrate how women are characterized as dangerous, chaotic, and seductive, a perspective that merges with philosophical texts to culturally justify the exclusion of women from the political sphere. Through the examples of Athens and Sparta, it is observed that women assumed different roles depending on the political structures of these societies. Additionally, the legacy of these ancient perspectives is examined in relation to Islamic thought and Medieval Christian theology; modern feminist readings are employed to discuss the historical process of women's subjectivation. Furthermore, the influence of ancient philosophy's views on women on today's gender norms is emphasized, and the necessity of critically reevaluating philosophical traditions is highlighted. This study reveals that gender inequality is not solely a sociological issue but also a multilayered problem with philosophical and cultural roots.

Keywords: Women, Ancient Philosophy, Gender, Mythology

ANTİK FELSEFENİN KADIN ALGISINA ETKİSİ: FELSEFİ TEMELLER, MİTOLOJİK YANSIMALAR VE TOPLUMSAL SONUÇLAR

ÖZET

Bu çalışma, Antik dönem felsefesinin kadına yönelik olarak düşünsel kurgusunu felsefi, mitolojik ve toplumsal boyutları ile ele almasının yanında, tarihsel süreç boyunca şekillenen kadın algısının günümüze kadar ulaşan etkilerini analiz etmeye çalışmaktadır. Platon'un belirli şartlar altında kadınları kamusal alana almayı düşünen eşitliğe dayanan yaklaşımı ile birlikte, Aristoteles'in kadının doğası gereği olarak eksik ve edilgen varlık olarak tanımlayan biyolojik determinizmi karşılaştırmalı bir şekilde ele alınarak değerlendirilmiştir. Pandora ve Helen gibi mitolojik figürler kullanılarak kadının tehlikeli, kaosa neden olan ve baştan çıkarıcı olarak nitelendirilmesi, felsefi metinler ile de birleşerek kadınların siyasal alandan dışlanması kültürel zemini de hazırlanmıştır. Atina ve Sparta örneği ele alınarak kadınların siyasal yapılar dikkate alınarak farklı işlevler üstlendiğini görmekteyiz. Bununla birlikte geçmişten gelen bu mirasın İslam düşüncesi ve Orta Çağ Hristiyan teolojisi üzerindeki değerleri de incelemeye alınmış; modern feminist okumalar ile kadının tarihsel öznelleşme süreci tartışmaya açılmıştır. Bununla birlikte Antik dönem felsefesinin kadına yönelik bakışının günümüz toplumsal cinsiyet normları üzerindeki belirleyici rollerine vurgu yapılmış, felsefi geleneklerin de eleştirel bir bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet



eşitsizliğinin sadece sosyolojik olmadığını, aynı zamanda felsefi ve kültürel köklerinin mevcut olduğu çok katmanlı bir sorun olduğunu da ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Kadın, Antik Felsefe, Toplumsal Cinsiyet, Mitoloji

1. GİRİŞ

Antik felsefe, sadece ontoloji ve epistemoloji gibi temel meselelerin yanı sıra, toplumsal yapının nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair kuralcı çerçevelere de odaklanmış; bu durum, kadın ve erkek arasındaki sosyal rol dağılımını şekillendiren önemli bir unsur olmuştur. Antik Yunan düşüncesinde kadın, genelde doğaya daha yakın, akıl yürütmekten uzak, pasif bir varlık olarak betimlenmiştir. Bu tasvirler zamanla hem Batı hem de İslam düşüncesinde kadınların kamu hayatından uzaklaştırılmasına neden olmuştur. Kadınlara yönelik bu düşünsel yapılar yalnızca felsefi eserlerde değil, aynı zamanda mitolojik hikâyelerde de güçlü bir şekilde yer almıştır. Pandora ve Helen gibi karakterler aracılığıyla kadın, toplum düzenini tehdit eden simgelerle ilişkilendirilmiştir.

Bu araştırmanın ana hedefi, Antik Yunan felsefesinde kadın imajını felsefi temelleri ve mitolojik ve sosyolojik yansımaları ile birlikte incelemek ve bu düşünsel mirasın sonraki medeniyetler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Özellikle Platon'un "Devlet" adlı eserindeki eşitlikçi bakış açıları ile Aristoteles'in "Politika" adlı çalışmasındaki biyolojik determinist anlayış karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirilecektir (Baş, 2019; Sayın, 2018). Ayrıca, Atina ve Sparta gibi farklı siyasi yapılar içerisinde kadının konumunun nasıl şekillendiği ve bunun felsefi argümanlara nasıl yansıdığı da incelenecektir (Başok Dış, 2024).

Bu çerçevede araştırma, tarihsel ve kuramsal bir zemin üzerinde gerçekleştirilecek; metinler arası çözümleme yöntemi ile felsefi eserler, mitolojik anlatımlar ve ikincil kaynaklar bir arada değerlendirilecektir. Antik felsefenin kadın imajı üzerinden oluşturduğu normatif yapılar, sadece o dönemin düşüncesini değil, aynı zamanda günümüzde devam eden toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihsel temelini de açığa çıkarır niteliktedir (Altuner, 2016; Teker Kokşa, 2023). Bu nedenle, bu çalışma kadınların tarih boyunca nasıl bir konuma yerleştirildiğini anlamanın yanı sıra, mevcut toplumsal cinsiyet rollerine dair eleştirel bir düşünsel sorgulama da sunacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Felsefi Düşünce

Toplumsal cinsiyet, sadece fiziksel bir ayrım değil; sosyal olarak oluşturulan ve bireylere cinsiyet temelli atfedilen görevler, yükümlülükler ve davranış biçimlerini göstermektedir. Bu kavram özellikle ikinci dalga feminizmle birlikte sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi disiplinlerin yanı sıra felsefenin de önemli çalışma alanı haline gelmiştir (Altuner, 2016). Antik felsefe ise bu modern tanımdan çok daha önce, kadın ve onun toplumsal rolleri hakkında tanımlamalar yapmış ve bunu genellikle doğa, akıl ve erdem gibi kavramlarla desteklemiştir.

Antik felsefede kadın, genellikle doğaya yakın, pasif ve bedensel bir varlık olarak nitelendirilirken; erkek ise akıl ve erdemin temsilcisi olarak kabul edilmiştir (Ahmed, 1992). Bu bakış açısı, felsefi metinlerde kadınların kamu yaşamından dışlanmasını haklı çıkaran bir argüman haline gelmiştir. Örneğin, Aristoteles, kadınların mantık yürütme yeteneğinin zayıf olduğunu ve bu nedenle doğal olarak yönetilmeye uygun olduklarını iddia etmiştir (Başok Dış, 2024). Bu görüş, kadınların kamu alanında liderlik veya vatandaşlık gibi roller üstlenmesini reddeden bir anlayışı desteklemiştir.

Platon, bu geleneksel erkek egemen görüşe karşı farklı bir yaklaşım geliştirmiştir. "Devlet" isimli eserinde, kadınların erkeklerle eşit eğitimi alabileceğini ve yönetici pozisyonlarda bulunma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir (Yakıt, 2003). Platon'a göre,



kadınların erkeklerden yalnızca biyolojik açıdan farklılıkları vardır; zeka ve yetenek bakımından bir eksiklikleri bulunmamaktadır. Bu düşünceler, dönemin koşulları ile karşılaştırıldığında oldukça yenilikçi olsa da, Platon'un diğer eserlerinde kadınları doğurganlık ve estetik güzellik açısından ele alması, onun düşüncelerindeki çelişkileri göstermektedir (Sayın, 2018).

Antik felsefede, toplumsal cinsiyet rolleri sadece düşünsel bir boyut değil, aynı zamanda varoluşsal bir hiyerarşi ile de bağlantılıdır. Kadınlar, doğaya ve maddi aleme daha yakın oldukları için değişim, belirsizlik ve düzensizlikle özdeşleşirken; erkekler akıl, düzen ve şeklin temsilcileri olarak yüceltilmiştir (Mernissi, 1991). Bu hiyerarşi, kadınların toplumda pasif bir rol üstlenmesine, kamusal alana girememesine ve eğitim olanaklarından yararlanamamasına felsefi bir dayanak sağlamıştır.

Antik felsefede cinsiyet, yalnızca biyolojik farklılıkları temel alan bir ayrıma değil; kadınları daha düşük bir konumda tutan sistematik bir düşünce yapısına işaret etmektedir. Bu yapı, sadece Antik Çağ'da değil, Orta Çağ İslam düşüncesinde ve modern toplumlarda da etkilerini sürdürmüştür (Teker Kokşa, 2023).

2.2. Antik Düşüncede Kadın-Erkek İkiliği

Antik felsefede kadın ve erkek yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, aynı zamanda etik ve metafizik açıdan da birbirlerinin zıddı olarak yer almışlardır. Kadınlar genellikle "eksik erkek" olarak tanımlanmış ve duygusal yönleri ile bedensel özellikleri nedeniyle mantıklı düşünceden yoksun oldukları düşünülmüştür (Altuner, 2016). Bu ikili yapı, kadınların ailevi görevlerle sınırlı kalmalarını ve toplumsal hayattan dışlanmalarını destekleyen bir felsefi temel oluşturmuştur.

Aristoteles'in erkek ve kadın ayrımı, bu düşüncenin en tutarlı örneklerinden birini teşkil etmektedir. Onun görüşüne göre erkek, aktif, şekil veren ve üretken bir varlık; kadın ise pasif, şekil alan ve üretim sürecinde yalnızca alıcı konumda olan bir figürdür (Baş, 2019). Aristoteles'in bu biyolojik deterministik yaklaşımı, kadınların doğaları gereği yönetilmeye uygun olduğuna dair bir inancı pekiştirmiştir. Kadın, siyasi haklardan mahrum bırakılmış ve ev işlerine ile çocuk bakımına indirgenmiş bir varlık olarak tanımlanmıştır (Sayın, 2018).

Platon'un bakış açısı, bu geleneksel ayrımı bir ölçüde bozar. Ona göre, erdem cinsiyetten bağımsızdır, kadınlar ve erkekler, gerekli eğitim alırlarsa eşit şekilde erdemli olabilirler (Başok Diş, 2024). "Devlet" eserinde kadınların savaşçı ve yönetici olabileceğini iddia eden Platon, cinsiyet ayrımını ortadan kaldırsa da bu görüşlerini ideal bir toplum anlayışı çerçevesinde ifade etmiştir. Bu nedenle, eşitlikçi bir duruş sergilemesine rağmen, bu yaklaşım daha çok teorik bir model olarak kalmıştır (Yakıt, 2003).

Bu ikili yapı bireysel özelliklerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda evrendeki düzen anlayışına da yansımıştır. Antik Yunan'da kadın genellikle doğa, beden, madde ve düzensizlik ile; erkek ise zihin, ruh, düzen ve kozmik denge ile ilişkilendirilmiştir (Mernissi, 1991). Böylece kadın, sadece birey olarak değil, evrenin işleyişi açısından da "ikincil" bir konuma yerleştirilmiştir. Bu ikilik, kadınların ahlaki, entelektüel ve siyasi alanlarda dışlanmasını felsefi bir zeminle meşrulaştırmıştır (El Cheikh, 2005).

Antik düşüncede kadın-erkek ayrımı sadece fiziksel farklılıklara değil, aynı zamanda ahlaki ve metafiziksel bir ayrılığa da dayanmaktadır. Bu azınlık durumu, tarih boyunca kadının maruz kaldığı dışlanma ve ikincil konumlanmanın düşünsel kökenlerini aydınlatmaktadır.

2.3. Mitolojik Temsillerin Düşünsel Etkisi

Mitolojik hikayeler, Antik felsefenin kadın imajını destekleyen ve geçerlilik kazandıran en önemli kültürel unsurlardan biridir. Bu hikayeler, kadınları ya düzeni bozan ya da ahlaki zayıflığın kaynağı olarak göstermiş; kadına dair felsefi önyargıların sembolik



bir temele oturtulmasına yardımcı olmuştur (Stowasser, 1994). En dikkat çekici örneklerden birisi Pandora efsanesidir. Pandora, tanrılar tarafından insanların ceza görmesi için yaratılmış ve kutusunu açarak dünyaya tüm kötülükleri salmıştır (Mernissi, 1991). Bu anlatı, kadının doğasında kötülük barındırdığı, ahlaki olarak zayıf olduğu ve kontrol altında tutulması gerektiği inancının kültürel altyapısını oluşturmuştur.

Pandora efsanesi, sadece bireysel bir hikaye olmanın ötesinde, kadınların toplumsal yapı içindeki rollerini kısıtlayan sembolik bir işlev de üstlenmiştir. Kadının “kutuyu açması” ifadesi, onun toplumun dengesini bozma potansiyeline sahip olduğu düşüncesine dayanmaktadır (Ahmed, 1992). Bu hikaye, kadınların kamu alanından dışlanmasının yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda ahlaki bir zorunluluk olduğu savını destekleyen felsefi fikirlerle örtüşmektedir.

Bir başka mitolojik karakter olan Helen, eşsiz güzelliği yüzünden bir savaşın patlak vermesine yol açmıştır. Böylelikle kadın bedeni, toplumsal ve siyasi felaketlerin tetikleyicisi olarak tasarlanmıştır (Stowasser, 1994). Truva Savaşı’nın sebebi olarak gösterilen Helen, kadının yalnızca arzu nesnesi değil, aynı zamanda yıkımın kaynağı olabileceği düşüncesinin bir sembolüdür. Bu tür efsaneler, Antik dönemlerde kadınlara duyulan güvensizliği ve bunun nasıl mitolojik temsillerle pekiştirildiğini ortaya koymaktadır.

Mitolojik karakterler aracılığıyla kadınlar çoğunlukla ya baştan çıkarıcı ya da ahlaki açıdan zayıf bir şekilde betimlenmiştir. Bu hikayeler, felsefi eserlerdeki kadın düşmanı söylemlerin kültürel ve sembolik bir zeminini oluşturur (El Cheikh, 2005). Kadının duygusal, irrasyonel ve düzensizlik yaratan bir figür olarak betimlenmesi, toplumun onu dışlamasını akla yatkın bir ideolojik araç haline getirmiştir.

Efsanevi imgeler ile felsefi bakış açıları bir araya gelerek kadın imgesini şekillendirmiştir. Kadının toplum hayatından uzak kalması, sadece felsefi değil, aynı zamanda mitolojik semboller aracılığıyla da yeniden ortaya konmuştur. Bu doğrultuda mitoloji, kadınların tarihte dışlanmasının yalnızca kültürel değil, aynı zamanda düşünsel zeminini de hazırlamıştır.

2.4. Platon’un Eşitlikçi Yaklaşımı

Antik Yunan felsefesinin önde gelen düşünürlerinden biri olan Platon, kadınların toplumsal statüsü konusunda dönemin baskın erkek egemen anlayışını aşan bir bakış açısı geliştirmiştir. Özellikle “Devlet” (Politeia) isimli eserinde, kadınların erkeklerle eşit şekilde yönetici olabilecek yetenekte olduğunu ileri sürmüştür; biyolojik farklılıkların toplumsal işlevler üzerinde etkili olmaması gerektiğine dikkat çekmiştir (Yakıt, 2003). Platon’un bu yaklaşımı, eğitimin bireylerin doğasını şekillendirebileceği düşüncesine dayanmaktadır.

Platon’un felsefesinde adalet, kişilerin doğalarına uygun işlerde yer alması olarak tanımlanır. Bu doğrultuda kadınlar, eğer doğası gereği yönetici veya savaşçı olmaya uygunsalar, bu rolleri benimsemeli ve benzer bir eğitim almalıdırlar (Başok Diş, 2024). Platon’a göre erkeklerin fiziksel gücünün kadınlardan daha fazla olmasıyla birlikte, bu fark eğitimin etkisiyle giderilebilir. Bu anlayış, kadınlara sadece ev içi roller veren Aristoteles’in görüşlerinden belirgin bir farklılık teşkil eder.

Platon’un kadınları topluma katma biçimi, ideal bir toplumu düşünürken toplumsal dengenin ve uyumun sağlanması açısından oldukça önemlidir. Fakat Platon’un diğer eserlerinde kadın, genellikle doğurma yeteneği, güzellik ve arzu gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Örneğin “Şölen” gibi metinlerinde kadının zihin yönü değil, cinsel çekiciliği öne çıkmaktadır (Sayın, 2018).

Modern feminist düşünürler, Platon’un bu eşitlikçi perspektifini farklı açılardan değerlendiriyor. Bazı yazarlar, onun ideal devleti için kadınlara eşit bir rol vermesini ileri



bir yaklaşım olarak yorumlarken; diğerleri, bu eşitliğin aslında devletin işleyişi için bir araç olduğunu ve kadının birey olarak özneleşmediğini iddia eder (Altunya, 2011). Platon'un kadınlara sağladığı eşitliğin, bireysel özgürlükten daha çok ideal devletin etkinliğini artırmayı hedeflediği söylenebilir.

2.5. Aristoteles'in Biyolojik Determinizmi

Platon'un eşitliği savunan görüşünün tersine, Aristoteles kadını doğası gereği eksik, edilgen ve ikincil bir varlık olarak değerlendirir. Aristoteles, "Politika" adlı eserinde kadınların zeka seviyesinin erkeklerden daha az olduğunu iddia eder ve kadınları yönetimde uygun olmayan bireyler olarak tanımlar (Baş, 2019). Ona göre erkek, aktif ve yaratıcı bir güçken, kadın ise pasif bir şekil olarak görülmektedir. Bu düşünceler, Aristoteles'in "biyolojik determinizm" anlayışının esasını oluşturur.

Aristoteles'e göre doğa, hiçbir şeyi başıboş yaratmaz; kadınların doğurganlık, bakım ve itaat gibi özelliklerle donatılmış olması, toplumda bu rollerini üstlenmek üzere tasarlandıklarını gösterir (Başok Diş, 2024). Bu bakış açısı, yalnızca kadınları toplumsal hayattan dışlamakla kalmaz, aynı zamanda onların eğitilmesini de gereksiz kılar. Bir kadının eğitimi, sadece ev içindeki görevlerini daha iyi yerine getirebilmesi için gerekli görülür (Çınar, 2020).

Aristoteles'in kadın konusundaki görüşleri, İslam ve Orta Çağ düşüncesi üzerinde önemli etkilere yol açmıştır. Onun hiyerarşik dünya anlayışı, İbn Rüşd ve Farabi gibi düşünürler tarafından ele alınmış ve kadının toplumsal rolü yeniden yorumlanmıştır (Altunya, 2018). Özellikle İbn Rüşd, Aristoteles'in aksine, kadınların yönetim yeteneğine sahip olduğunu öne sürse de, genel eğilim Aristoteles'in görüşlerinin kadınları kamusal alandan uzaklaştırmak için kullanılmasına yöneliktir.

Aristoteles'in fikirleri, modern feminist yazarlar tarafından sıkça eleştirilmiştir. Eleştirilerin başında, kadınları biyolojik farklılıklara indirgemesi ve sosyal rollerini bu farklılıklar temelinde sabitlemesi bulunmaktadır. Bu yaklaşımın, cinsiyet eşitsizliğini doğal ve kaçınılmaz bir sonuç olarak sunduğu iddia edilmektedir (Erünsal et al. , 2015).

Aristoteles'in kadın hakkındaki görüşleri, yalnızca bir fikir olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzenin devamlılığını sağlama amacı gütmesi bakımından bir ideolojik araç olarak değerlendirilmelidir. Kadının toplum dışına itilmesi, onun doğasıyla ilgili bir 'bilimsel gerçek' değil, bir güç yapısının sonucu olarak anlaşılmalıdır (İlgaz, 2000).

2.6. Mitolojik Figürler: Pandora ve Helen

Antik Yunan mitolojisi, kadınları sadece estetik ve cinsel figürler olarak değil, aynı zamanda düzeni bozan ve ahlaki tehlikeler barındıran unsurlar olarak da tasvir etmiştir. Pandora ve Helen figürleri, bu kavramsal temsilin en çarpıcı örneklerindendir.

Pandora, tanrılar tarafından insanlara ceza olarak gönderilen ilk kadın olarak tanımlanmaktadır. Onun sahip olduğu kutunun açılmasıyla birlikte dünyaya tüm kötülüklerin yayıldığı söylenmektedir. Bu hikaye, kadının doğasında bozuculuk ve yıkım potansiyelinin bulunduğu inancını pekiştirmiştir (Mernissi, 1991; El Cheikh, 2005). Pandora figürü, aynı zamanda kadının merakını ve itaatsizliğini simgeler; bu da ataerkil toplumlarda kadına karşı duyulan güvensizlik duygusunun mitolojik temelini oluşturmaktadır.

Helen, Truva Savaşı'nın patlak vermesine sebep olan efsanevi bir karakterdir. Paris ile olan kaçıışı, sadece bir aşk öyküsü değildir. Aynı zamanda savaş, ölüm ve yıkımın başlangıcını da simgelemektedir. Bu hikâye, kadının cinselliğinin ve arzularının tehlikeli bir güç olduğunu vurgulamaktadır (Akgün Kaya, 2023). Helen, arzu nesnesi olmanın ötesinde, kaosa yol açan bir varlık olarak tasvir edilmiştir.

Bu karakterler, yalnızca mitolojik imgeler değil, aynı zamanda felsefi metinlerin derinliklerinde yer alan kültürel imgeleri de temsil etmektedir. Pandora'nın "ahlaki zafiyet"



betimlemesi ile Aristoteles'in "doğal eksiklik" kavramı, aynı zihinsel evrenin yansımalarıdır. Mitoloji, kadını tehlikeli ve irrasyonel biri olarak göstererek, felsefenin kadınları dışlamasına ideolojik bir zemin hazırlamıştır (Filiz, 2021).

2.7. Atina ve Sparta'da Kadın Roller

Antik Yunan'ın iki önde gelen şehir devleti olan Atina ve Sparta, kadınlara biçtikleri roller açısından belirgin bir zıtlık göstermektedir. Atina, klasik demokratik yapısına sahip olmasına rağmen kadınları toplumsal hayattan tamamen dışlamış; kadınların bir tek görevi evin işleriyle ilgilenmek ve çocuk bakımı olmuştur (Stowasser, 1994). Kadınların kamusal alanda yer alması yasaklanmış, eğitim imkanları kısıtlanmış ve mülkiyet hakları erkeklerin denetiminde bırakılmıştır (Teker Kokşa, 2023).

Sparta'da ise kadınlar daha aktif ve bağımsız bir konumda bulunmuştur. Askeri bir devlet olan Sparta'da erkeklerin çoğu savaşta olduğu için kadınlar mülkiyet ve aile yönetiminde önemli görevler üstlenmiştir. Kadınlar fiziksel olarak eğitilmiş ve toplumun sürdürülebilirliğinde etkili roller almışlardır (Altuner, 2016). Spartalı kadınlar ayrıca ekonomik açıdan da erkeklerden bağımsız bir hayat sürme şansına sahip olmuş; miras ve mülk edinme gibi haklar sahiplenebilmişlerdir (Üreten, 2016).

Bu farklılık, şehirlerin sosyo-politik yapısıyla yakından bağlantılıdır. Atina'nın felsefi ve demokratik kimliği, kadınları toplumsal yaşamdan uzak tutarken; Sparta'nın askeri düzeni, kadınlara daha fazla sorumluluk ve özgürlük tanımıştır. Fakat bu özgürlük, bireysel hakların kabulünden ziyade, devletin gereksinimlerine bağlı olarak şekillenmiştir (Yalçın, 2024).

2.8. Antik Düşüncenin İslam ve Orta Çağ'a Etkileri

Antik felsefenin kadınlara ilgili yaklaşımı, özellikle Aristoteles'in etkisiyle, İslam felsefesi ve Orta Çağ düşüncesinde önemli izler bırakmıştır. İslam düşünürleri, antik eserleri Arapçaya çevirerek bu düşünsel mirası İslam felsefesi ile birleştirmişlerdir. Özellikle Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd gibi düşünürler, Aristoteles'in kadın hakkındaki görüşlerini kendi kültürel çerçevelerinde yeniden ele almışlardır (Can, 2018).

İbn Rüşd, kadının eğitim hakkını savunmuş ve ideal İslam toplumunda kadınların filozof-kral olabileceğini ileri sürmüştür. Ancak bu görüşler çoğunlukla İslami gelenekte yan görüşte kalmış; egemen görüş ise Aristoteles'in kadın karşıtı anlayışının çeşitli biçimleri olmuştur (Karşı, 2003). Kadın, hem metafizik olarak yetersiz hem de ahlaki açıdan kontrol edilmesi gereken bir varlık olarak görülmüştür.

"Kitabü'n-Nisa" gibi eserler, kadınların toplumsal durumuna ilişkin kaynakların oluşumunda önemli bir etkiye bulunmuş; kadın ya korunması gereken bir varlık ya da fitne unsuru olarak betimlenmiştir (Çınar, 2020). Bu durum, antik düşüncenin sadece felsefi değil, aynı zamanda ahlaki ve dini açılardan da nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyar.

Modern İslam düşünürleri, bu mirası eleştirel bir bakış açısıyla yeniden incelemekte ve kadınları konu alan düşüncelerin tarihsel arka planını sorgulamaktadır (Palabıyık, 2019). Ancak geleneksel yapı, bu eleştirilerin uygulamaya geçmesini zorlaştırmaktadır.

2.9. KARŞILAŞTIRMA

2.9.1. Platon vs. Aristoteles

Antik felsefenin iki önemli öncüsü olan Platon ve Aristoteles, kadına yönelik düşünceleri ile sadece kendi dönemlerini değil, kendilerinden sonraki dönemlerin toplumsal yapılarında da derin izler bırakmışlardır. Nitekim bu iki önemli filozofun kadınlara yönelik yaklaşımlarının da temel felsefi sistematiğine bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Platon'un eşitlikçi ve kadının devlet düzeni içerisinde yer almasını isterken; Aristoteles'in biyolojik determinizm yaklaşımı ise kadını doğalarından ötürü eksik varlıklar olarak nitelemiştir.



Platon'un "Devlet" adlı eserine bakıldığında kadınların hem savaşlarda yer alabileceği, hem de alacakları eğitimler ile yönetici olabilecekleri savunulmaktadır. Bu modelin kadınların erkekler ile eşitlikçi bir sistemde yer alabileceği düşüncesi mevcut olmasa bile, kadınların yeteneklerine göre sistemlere dahil edilebileceği öngörülmüştür (Yıldız, 2018).

Aristoteles ise "Politika" adlı eserinde kadının pasif olduğunu, biçim alan bir varlık olarak tanımlamaktadır. Aristoteles'e göre kadın ruhu eksik bir varlıktır. Bundan ötürü kadının akıl yürütme, yönlendirme ve yönetme gibi faaliyetlerde bulunması zordur (Kazıcı, 2020). Nitekim Aristoteles'in bu fikirleri sadece felsefi olarak değil, tıbbi ve biyolojik olarak da temellendirilerek doğallaştırılmıştır. Bu da kadına yönelik anlayışın derin temellere dayandığını göstermektedir.

Platon'un kadınlara yönelik anlayışında kadınların doğaları gereği değil de, alacakları eğitimler ile birlikte değerlendirme konusu yapılması gerektiği savunulmuştur. Ancak Aristoteles ise kadının doğuştan gelen fizyolojik özelliklerinden ötürü kadınları dışlayıcı bir tavır takınmıştır. Platon ile Aristoteles arasındaki bu fark, toplumsal düşünce temellerinin anlaşılması için oldukça önemlidir. Modern feminist kuramlar, Platon'un kadınlara yönelik görüşünde kamusal alanda yer verme çabasını ilerici bir düşünce sistemi bulmakla birlikte, bu eşitliğin birey haklarına değil de, devletin ideal işleyişine hizmet ettiğini belirtmektedirler (Gülaçar, 2015).

Bundan ötürü Platon'un eşitlikçi yaklaşımının bile koşullu olduğunu; Aristoteles'in yaklaşımının ise yapısal olarak kadının ikincilliğini meşrulaştıran bir hiyerarşik model olduğu görülmektedir. Her iki filozofun etkisinin sadece Antik dönemle sınırlı kalmadığı, İslam düşüncesinden modern zamana kadar siyasal yapılar için bir gerekçe olduğunu görmekteyiz.

2.9.2. Atina vs. Sparta

Atina ve Sparta, Antik dönem Yunan dünyasının önemli iki şehir devleti olmuştur. Bu iki önemli şehir devleti, kadınlara biçtikleri roller ile tamamıyla birbirine zıt sistemlere sahip olmuşlardır. Bu iki şehir arasındaki farkın siyasal yapılar ile açıklanamayacağı, askeri, kültürel ve ekonomik faktörlerin de dahil edilerek açıklanabileceği belirtilmelidir.

Atina'ya baktığımızda kadınların vatandaşlık haklarına sahip olmadığını, eğitim ile birlikte mülkiyetten de dışlandıkları görülmektedir. Kadınlar sadece ev içi roller ile sınırlandırılarak çocuk doğurma görevine indirgenmişlerdir. Aynı zamanda kadınların kamusal alana katılmaları da engellenmiştir (Osmanoğlu, 2011). Bu kamından erkeğin yurttaşlık, özgürlük ve akıl kavramlarıyla özdeşleştirildiği görülürken, kadının doğa, beden ve itaatle özdeşleştirildiği görülmektedir.

Buna karşın olarak Sparta'da ise kadınların göreceli olarak daha özgür ve etkin bir konumda yer aldıkları görülmektedir. Erkeklerin sürekli olarak savaşlarda yer alması da kadınların ekonomik ve toplumsal olarak sorumluluk almasında etkili olmuştur. Nitekim Spartalı kadınların spor yapma, eğitim alma, toprak sahibi olmak gibi roller üstlenebildiğini söyleyebiliriz (Özmenli, 2018).

Bu iki şehir arasındaki en temel farklardan biri kadınların toplum içerisindeki işlevleridir. Atina'da kadın bir tehdit ve kaos aracı olarak görülürken, Sparta'da ise doğurganlık ve aile yapısı içerisinde yerini almıştır. Atina şehrinin kültürel mirası, kadınların kamusal alan dışına itilmesinin felsefi ve hukuki temellerini üretirken; Sparta şehri ise askeri karakterinden dolayı kadını işlevsel olarak topluma entegre etmiştir (Özmenli, 2018).

Çerçevesinde Atina ve Sparta örneklerinden yola çıkılarak kadının tarihsel konumunun sadece düşünsel değil, sosyo-politik ve ekonomik dinamikler tarafından da biçimlendirildiğini görmekteyiz.



2.9.3. Mitolojik Anlatılar vs. Felsefi Yaklaşımlar

Mitolojik anlatılar ile birlikte felsefi bakış açıları, Antik Yunan kültüründe kadın imgesinin farklı ama birbirini tamamlayan iki farklı şeklidir. Mitoloji ile birlikte semboller, tanrılar ve kahramanlar aracı edilerek kadınlar genellikle düzeni bozan ve baştan çıkarıcı olarak gösterilmiştir.

Pandora, kadınların kötü niyetin kaynağı olduğuna dair inancın mitolojik bir temsilcisidir. Truva Savaşı'nın patlak vermesine sebep olan Helen ise, çekicilik ve istek gibi özellikleri aracılığıyla toplumsal çöküşe yol açan kadın arketipini simgelemektedir. Bu efsaneler, kadının doğasında kaos, hilekârlık ve tehlikenin bulunduğu düşüncesini desteklemektedir (Spellberg, 1994). Felsefi düşünceler ise bu imgeleri "bilimsel" veya "ahlaki" gerekçelerle güçlendirmektedir. Aristoteles'in kadını yetersiz bir varlık olarak tanımlaması, Pandora'nın mitolojik düzlemdeki anlamının felsefi bir temele dayandığını göstermektedir. Benzer şekilde, Platon'un güzellik ve aşk üzerine geliştirdiği düşünceler, Helen'in estetik etkisinin teorik temelini oluşturmaktadır (Filiz, 2021).

Mitoloji ile felsefe arasındaki bu etkileşim, kadının yalnızca kültürel olarak değil, zihinsel olarak da kenara itilmesine neden olmuştur. Mitoloji, kadınları karanlık, kaos ve doğa ile ilişkilendirirken, felsefe ise bu imgelerle uyumlu bir şekilde toplumsal hiyerarşinin alt basamaklarına yerleştirmiştir. Bu karşılaştırma, kadına yönelik ayrımcılığın yalnızca felsefi yapılarla değil, aynı zamanda toplumsal bilinçaltı, kültürel travmalar ve toplumsal korkularla da bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

2.9.4. Antik vs. Modern Kadın Algısı

Antik felsefenin kadın ile ilgili önermeleri, günümüz çağdaş toplumlarında önemli ölçüde değişim göstermiş olsa da, birçok düşünce yapısı hâlâ varlığını sürdürmektedir. Eski yüzyıllarda kadın, ya bir eksiklik olarak (Aristoteles) ya da mükemmel bir devlete yardımcı olması gereken bir unsur (Platon) olarak değerlendiriliyordu. Günümüz toplumlarında ise kadın, bireysel haklar açısından eşit bir vatandaş olarak tanımlanmaktadır (Spellberg, 1994; Stowasser, 1994). Bununla birlikte, çağdaş kadın imgesinin tamamen özgürleştirici olduğu söylememiz mümkün değildir. Kadın, hala bedeni, hisleri ve annelik nitelikleri üzerinden değerlendirilmektedir. Toplumsal yaşamın her alanında görünür hale gelse de, bu görünürlük çoğunlukla nesneleştirme ya da denetleme biçiminde ortaya çıkmaktadır (Mernissi, 1991). Bu durum, geçmişten gelen bazı düşünsel kalıpların, değişim göstererek günümüzde de varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Modern feminist düşünürler, eski felsefenin kadın imajını sorgulayarak bu kalıpların bozulmasını amaçlamaktadır. Simone de Beauvoir, "kadın doğulmaz, kadın olunur" ifadesiyle toplumsal cinsiyetin tarihsel bir inşa süreci olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede, antik dönemin özcü anlayışları ile günümüzün yapısalcı ve inşacı anlayışları arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Özellikle medya, giyim tarzı ve toplumsal roller gibi etkenlerle kadınlar yeni türde baskılar yaşamaktadır. Antik dönemde bedensel olarak kısıtlanan kadınlar, günümüzde ise psikolojik ve estetik normlar tarafından şekillendirilmektedir. Bu durum, antik ve modern kadın anlayışı arasındaki farkın yüzeysel olduğunu; yapısal olarak halen benzer eşitsizliklerin devam ettiğini ortaya koymaktadır (Stowasser, 1994).

2.10. ELEŞTİREL TARTIŞMA

2.10.1. Modern Feminist Okumalar

Modern feminist kuram, Antik dönem felsefesinin kadına yönelik bakış açısını tarihsel olarak analiz ederek, tarihten gelen bu düşünsel mirasın günümüzde meydana gelen eşitsizliklere nasıl zemin hazırladığını gözler önüne sermektedir. Simone de Beauvoir, Judith Butler, Luce Irigaray gibi feminist düşünürler, kadınların bir özneye dönüşmemesinin



nedenlerini sorgularken, sıklıkla Antik Yunan felsefesini referans göstererek düşüncelerini temellendirmişlerdir. Kadının toplumsal olarak “öteki” konumuna itilmesinde, Antik dönemin oluşturmuş olduğu kadın-erkek dikotomisi temel rol oynamıştır (Stowasser, 1994).

Modern feminist okumalara baktığımız zaman genellikle Platon ve Aristoteles’in kadına yönelik görüşlerinin sistematik bir şekilde eleştiri konusu olduğunu görmekteyiz. Bu filozofların düşünceleri, kadınların toplumsal rollerinin doğal ve değiştirilemez olduğu yönündeki inancı felsefi olarak pekiştirmiştir. Feminizm ise bu “doğallık” algısını yapay, tarihsel ve ideolojik bir inşa olarak ele almıştır (Özcan, 2020). Örnek olarak Judith Butler’ın toplumsal cinsiyet kuramına baktığımız zaman cinsiyetin biyolojik olarak değil, kültürel olarak üretildiğini öne sürdüğünü görmekteyiz.

Modern feminist düşünürlerin yalnız felsefi metinlerle yetinmemekte, mitolojik anlatıları da eleştirel süzgeçten geçirdiğini görmekteyiz. Pandora ve Helen gibi figürler, kadının düzen bozucu ve felaket kaynağı olarak gösterildiği semboller şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Sayın, 2018). Bu ve buna benzer figürlerin günümüz kültüründe bile benzer anlamlar ile ortaya atıldığını görmekteyiz. Örnek olarak; “femme fatale” arketipi doğrudan Helen mitinden beslenir.

Feminist kuramın bununla birlikte Antik felsefede bulunan “kadınsı” olanın değersizleştirilmesini de eleştirdiğini görmekteyiz. Akıl-duygu, kültür-doğa, zihin-beden gibi dikotomilerde erkek ilk terimle, kadın ise ikinci terimle özdeşleştirilmiştir. Bu da aynı zamanda kadınların sistematik olarak değersizleştirilmesine yol açmıştır (Teker Kokşa, 2023).

2.10.2. Antik Düşüncenin Günümüz Toplumsal Cinsiyet Normlarına Etkisi

Antik felsefede inşa edilmiş olan kadın erkek eşitsizliği, sadece Antikçağı değil, çağlar boyunca cinsiyet normlarının şekillenmesinde önemli derecede rol oynamıştır. Bu etkilerin eğitim, hukuk, siyaset ve aile yapılarında ne kadar etkili olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim günümüzde dahi kadınların erkekler kadar ücret alamaması, yönetimde yeteri kadar söz sahibi olamamaları ve karar alma süreçlerinde etkin rol almamaları bile Antik çağdan gelen düşüncenin kalıtsal izlerini barındırmaktadır (Özlük, 2019).

Aristoteles tarafından öne sürülen ve kadınların yönetilmeye muhtaç olduğu düşüncesi, Antik Yunan dışında İslam felsefesinde, Hristiyan skolastik düşüncesinde ve hatta günümüz modern düşüncesinde bile rastlamaktayız. Bu fikirler neticesinde kadının erkekten akıl olarak daha aşağıda olduğu ve bundan ötürü kadının eğitimden uzak tutulması gibi argümanları da beslediği görülmektedir (Baş, 2019).

Antik düşüncenin normatif güzellik, annelik ve kadınlık ideallerinin meydana gelmesinde de önemli rol aldığını görmekteyiz. Helen’in mitolojik imgelerine bakıldığında, kadınların güzelliğinin aynı zamanda bir tehdit olarak görüldüğüne dair kültürel kodlar da vermektedir. Günümüz dünyasında bile kadınların bedenlerine yönelik oluşan beklentiler, moda ve cinsiyet normları ve ahlaki iki yüzlülüklerin bu kültürel mirasın devamı olduğunu söyleyebiliriz (Filiz, 2021).

Günümüzde kadına yönelik meydana gelen şiddet, dışlanma ve göz ardı edilme gibi meselelerin sadece modern eşitsizlikten kaynaklanan bir mesele olmadığını, bunun aynı zamanda kökleri sağlam tarihsel bir temele dayanan düşüncenin eseri olduğunu görmekteyiz. Bu da bizlere toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sadece hukuki ve sosyolojik bir sorun olmadığını; derin bir felsefi epistemolojik sorun olduğunu göstermektedir (Palabıyık, 2019).



2.10.3. Felsefi Geleneklerin Yeniden Değerlendirilmesi

Felsefe tarihinin daha çok erkek filozoflar tarafından yazıldığını görmekle birlikte, kadınların düşünsel üretimlerinin değersizleştirildiği ve bazen de görmezden gelindiğini görmekteyiz. Bu durum da normal olarak kadına yönelik görüşlerin erkekler tarafından dile getirildiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Modern felsefe tarihi yazımı da bunun tam tersi olarak eleştirel bir okumaya yönelmiştir (Yakıt, 2003).

Günümüzün feminist felsefesi, sadece kadınların tarihsel konumunu incelemekle kalmamaktadır. Bir bakıma felsefenin temel kavramlarını da sorgulanmaktadır. Örnek olarak akıl, özne, özgürlük, hakikat gibi kavramların nasıl eril bir epistemoloji içinde üretildiği araştırma konusu edilmektedir (Altuner, 2016).

Felsefi geleneklerin tekrardan değerlendirme konusu yapılması, yalnızca kadınları düşünce tarihine olan katkılarının görünür hale getirilmesi ile sınırlı olmamaktadır. Aynı zamanda eril epistemolojinin oluşturmuş olduğu hiyerarşilerin ve bilgi üretim modellerinin sorgulanmasını da içermektedir. Bilgi, nesnellik adı altında cinsiyetsizlik şeklinde gibi sunulmakta; oysaki bilgi üretim süreçlerinin büyük ölçüde ataerkil yapılarla şekillendiği göz ardı edilmektedir (Filiz, 2021).

Çerçevesinde Antik Çağ felsefesinde kadın karşıtlığı üzerine yazılmış metinler, çağının koşulları göz önüne alınarak değerlendirilmeli; ancak buna rağmen eleştirel refleksten uzak durulmamalıdır. Platon'un eşitlikçi görünen modelinde dahi kadının bir araç haline getirildiği, Aristoteles'in ise kadını sistematik olarak dışladığını göz ardı etmemeliyiz (Altunya, 2011).

Modern çağın gerektirmiş olduğu bilinç ile birlikte felsefi geleneklerin de yeniden yazılması zorunlu hale gelmiştir. Bunun sadece akademik bir zorunluluk olmadığını, aynı zamanda ahlaki ve politik bir zorunluluk olduğunun da bilincinde olunmalıdır (Sayın, 2018).

3. SONUÇ

Antik felsefenin kadın bakışına baktığımızda, sadece dönemin toplumsal yapısını şekillendirmek ile yetinmemiş, daha sonraki dönemlerde meydana gelecek olan kadın algısının değişmesine de ön aracılık yapmıştır. Nitekim kadını beden, doğa ve duygu ile özdeşleştirmeye başlamış, erkeği ise akıl, düzen ve yönetim ile ilişkilendiren bir yapı ve toplumsal normların ortaya çıkışının zemini hazırlanmıştır. Ayrıca gerek felsefi, gerekse de mitolojik unsurlar ile birlikte siyasal kurumların da kadınları toplumsal yapı içerisinde dışlamaya başlaması, bu durumun sadece ideolojik olarak olmadığını, aynı zamanda bu durumun kültürel ve toplumsal alanda da sürdürüldüğünü göstermektedir.

Platon ve Aristoteles gibi Antik dönemde yaşamış Yunan filozoflarına baktığımızda, kadınlara yönelik çok farklı bakış açılarının yakalandığını görmekteyiz. Platon'un ideal devletine baktığımızda ise kadınlara belirli alanlarda çalışma alanları açılmış, kadınların da tıpkı erkekler gibi her pozisyona uygun oldukları belirtilmiştir. Aristoteles'in kadına yönelik bakış açısında baktığımızda ise, kadının biyolojik ve akıl olarak eksik görüldüğünü belirtmemiz gerekmektedir. Bu durum Antik Yunan ile birlikte, Ortaçağ ve İslam düşüncesinde de kadının dışlanması için bir gerekçe olarak kabul edilmiştir.

Bununla birlikte geçmişten gelen mitolojik anlatıların da bunun alt zeminini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Yine Pandora ve Helen gibi figürlerin kadının ahlaki ve sosyal yıkımın kaynağı olabileceği inancını pekiştirmiştir. Nitekim bu figürlerin kadınların baştan çıkarıcı ve düzeni bozan bir figür olarak algılanmasına yardımcı olmuştur. Böylece kadınların doğal olarak dışlanmasının zemini hazırlanmıştır.

Atina ve Sparta şehir devletlerine baktığımızda Antik Yunan toplumunda kadınlara biçilen rollerin nasıl sosyo politik gereksinimler kullanılarak değişebileceği görülmektedir.



Nitekim Atina şehir devletlerinde kadınlar yurttaşlık haklarından bile tamamıyla mahrum edilmişken, Sparta şehir devletlerinde ise hayat içerisinde daha aktif bir durum içerisinde olmuşlardır. Nitekim bu özgürlük alanı, bireysel haklara değil, devletin devamlılığına hizmet eden bir işlevsellikçe dayanmaktaydı.

Antik dönem felsefesinde meydana gelen kadın imgesine baktığımızda bunu yalnızca tarihsel bir olgu olmadığını günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin temelinde hala bu düşüncenin yer aldığını görmekteyiz. Nitekim günümüzde bile kadınların gerek yönetim gereklilik eğitim ve gerekse de medyada ön plana çıkarılmaması bu köklü düşüncenin yapısının modern toplumlarda biçim değiştirerek devam ettiğini göstermesi açısından büyük önem göstermektedir. Bundan ötürü antik dönemin kadın algısının analiz etmek sadece felsefi bir alanı ilgilendirmemektedir.

Modern feminist düşünceye baktığımızda ise, tarihten gelen bu algıyı çok sert bir şekilde eleştirerek kadınların toplumun her alanında etkin bir şekilde yer almasını istemektedir. Nitekim kadınların öznel bir duruma gelme süreci sadece yapılacak olan siyasi düzenlemeler ile değil, epistemolojik dönüşümler ile de desteklenerek sağlanması gerekmektedir. Bu bakımdan felsefi düşüncelerin yeniden şekillendirilmesi ile birlikte kadınlara yönelik kötü algıların kırılması ile birlikte, kadınların toplum içerisinde özgür bir birey haline getirilmesi sağlanmalıdır.

Ele aldığımız bu çalışma, Antik felsefenin kadın algısına yönelik etkisinin gerek felsefi gerekse de kültürel boyutlarıyla ele alınması, bu algının dönemin ve sonraki çağlarda toplumun düşünsel sistemlere olan etkisini ortaya koymuştur. Kadınlara yönelik inşa edilmiş olan bu düşünsel çerçevenin mitoloji ile nasıl desteklendiği; Platon ve Aristoteles gibi düşünürlerin de bu algıyı yazdıkları metinler ile nasıl destekledikleri; Atina ve Sparta gibi toplumlarda nasıl somutlandığı; İslam düşüncesi ve Orta Çağ boyunca nasıl bunun nasıl dönüştürüldüğü; en nihayetinde ise günümüz toplumsal kurallarına nasıl etki ettiği çalışmanın temel çerçevesini oluşturması bakımından önemlidir.

Günümüz dünyasında kadına yönelik eşitlikçi bir toplumsal yapının kurulmasını istiyorsak, öncelikli olarak tarihsel düşünce ile hesaplaşmamız ve eşitlikçi düşünce sistemlerini oluşturmamız gerekmektedir. Nitekim kadınların bir nesne dışında özne olarak da kabul edildiği bir felsefi toplumsal yapının oluşturulması ancak bu eleştirel bakış açısıyla mümkün kılınacaktır.

REFERENCES

- Ahmed, L. (1992). *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*. Yale University Press.
- Akgun Kaya, E. (2023). Antik Yunan Edebî Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Roller: Kadınlık Kimliği ve İdeal Kadın İmgesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 13, 27-42.
- Altuner, İ. (2018). *İslam Felsefe Geleneğinde Kadın İmgesi*. Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı.
- Altunya, H. (2011). *İslam Felsefesinde Kadının Temsili Sorunu*. Ortaçağ'da Kadın, Ed. Altan Çetin, Ankara: Lotus Yayınevi, 77-97.
- Altunya, H. (2016). İslam Düşüncesinde Metafizik Ve Tarih İkileminde Kadın. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 19/49, 97-106.
- Atunya, H. (2018). Felsefi Bir Bakış Açısıyla Kınalızade'nin Kadın Anlayışını Okumak, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler*, Isparta.
- Baş, M. (2019). *İslam Mezheplerinde Kadın*, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.



- Başok Diş, S. (2024). Kadın Doğasında Aklın Yerine İlişkin Temel Kabuller. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 8(Özel Sayı), 51-70
- Can, M. (2018). Ortaçağ İslam Coğrafyacılarında Şehir Tipolojisi: Terminolojik Bir Bakış. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*.
- Çınar, R. (2020). *Ortaçağ İslam Kültüründe Kadın Algısı: 'Kitabü'n-Nisa Literatürü' Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- El Cheikh, N. M. (2005). *Women, Islam, and Abbasid Identity*. Harvard University Press.
- Erünsal, İ. E., Ülker, M. B., & Karayel Muhacir, E. (2015). *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2015)*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul.
- Filiz, Ş. (2021). *Ortaçağ'dan Günümüze İslam Felsefesi ve Kavramlarına İlişkin Sorgulamalar*. Mesos.
- Gülaçar, İ. (2015). *Türkiye'de İslam Ahlâk Felsefesi Alanında Yapılan Türkçe Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Bibliyografyası*. Yüksek Lisans Tezi. Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.
- Harman, Ö.F. (2001). "Kadın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları.
- Hizmetli, M. (2019). *Ortaçağ İslam Dünyasında Kadının Eğitimdeki Yeri*. Academia.edu.
- Ilgaz, A. (2000). "Felsefi Bir Problem Olarak Kadının Varlık Yapısı Üzerine Bir Çalışma", *Türkiye'nin Çağdaşlaşma Problemi ve İslam Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları/277, Tebliğler, ss.88-94.
- İbn Miskeveyh. *Tehzibü'l Ahlâk ve Tathirü'l Arak*. Beyrut: 1398.
- Karşlı, İ. H. (2003). *Kur'an Yorumlarında Kadın: Sosyo-kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Kaya, M. C. (2013). *İslam Filozoflarının Türkiye'de Neşir ve Tercüme Edilen Eserleri Bibliyografyası*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Kazıcı, Z. (2020). İslam'da Kadın: Bir Mukayese. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 11, 57-72.
- Mernissi, F. (1991). *The Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*. Perseus Books.
- Osmanoglu, Ö. (2011). *Ortaçağ Siyaset Felsefesinde Adalet*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, M. S. O. (2020). Arap Baharı Süreci Sonrasında Orta Doğu'da Kadın. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(99), 111-126.
- Özlük, E. (2019). *Orta Çağ İslam Dünyasında İz Bırakan Müslüman Kadınlar*, Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Özmenli, M. (2018). *Orta Çağ'da Türklerde Kadın Ve Aile*. Academia.edu.
- Özmenli, M. (2018). *Ortaçağ'da Kadın ve Türklerde Tek Eşlilik*, Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Palabıyık, M. H. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve İslam Düşüncesinde Kadın. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 81-100.
- Sayın, S. (2018). *Ortaçağ'da Doğu ve Batı Dünyasının Önemli Kadınları*, Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.



- Spellberg, D. A. (1994). *Politics, Gender, and the Islamic Past: The Legacy of ‘A’isha Bint Abi Bakr*. Columbia University Press.
- Stowasser, B. F. (1994). *Women in the Qur’an, Traditions, and Interpretation*. Oxford University Press.
- Teker Kokşa, A. (2023). *İslam Felsefe Geleneğinde Kadın Ve Toplumdaki Yeri*, Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Üreten, H. (2016). Antik Dönemde Anadolu’da Kadın. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31(2), 648-651.
- Yakıt, İ. (2003). Batı Düşüncesi ve Mevlana’da Kadın, III. *Uluslararası Mevlana Kongresi*.
- Yalçın, E. (2024). Antik Yunan, Aydınlanma Çağı Ve Modern Dönemde Kadın Olmak. *Marmara Üniversitesi Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 57-71.
- Yıldız, İ. (2018). *Türkiye’de Din Felsefesi Alanında Yapılmış Olan Doktora Tezlerinin Ele Aldığı Konular Açısından Analizi*. Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.